

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БОБУР НОМИДАГИ АНДИЖОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ**

Хорижий тиллар факультети
3-курс талабаси Турсунова Адолатнинг
Социология фанидан тайёрлаган

РЕФЕРАТ

**МАВЗУ: БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА МАҲАЛЛАНИНГ
ЎРНИ ВА РОЛИ**

Бажарди:

Турсунова Адолат

Андижон – 2015

КИРИШ

РЕЖА

1. Маҳалла – фуқаролик жамиятининг асосий институти
2. Истиқлол йилларида маҳалла мавқеи ва нуфузини юксалиши
3. Маҳаллада спорт ва соғломлаштириш тадбирларини ёшлар тарбиясига таъсири
4. Ёшлар иқтидори ва қобилиятини руёбга чиқаришда маҳалла муҳим тарбия маскани

ХУЛОСА

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

К И Р И Ш

Мустақиллик туфайли мамлакатимизда адолатли демократик жамият бунёд этиш бош мақсад қилиб белгиланди ва бу мақсад сари изчил қадам қўйилмоқда. Давлатимиз раҳбари Ислон Каримов Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги (2005 йил 28 январ) маърузасида алоҳида таъкидлаганидек, “Бизнинг асосий узок муддатли ва стратегик вазифамиз аввалгича қолади - бу демократик давлат, фуқаролик жамияти қуриш жараёнлари ва бозор ислохотларини янада чуқурлаштириш, одамлар онгида демократик кадриятларни мустаҳкамлаш йўлидан оғишмай, изчил ва қатъят билан боришдир”¹.

Ҳаётимизнинг обод қилишнинг муҳим шарти – бу аввало, маҳаллани обод қилиш демакдир. Шу ўринда истиқлол йилларида давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан маҳалла, таъбир жоиз бўлса, ўзига хос уйғониш даврига қадам қўйганини алоҳида қайд этиш жоиз. Соғлом ва баркамол авлодни тарбиялашда , ўзлигимизни, миллий турмуш тарзимизни намоён этадиган фуқаролик жамияти институти бўлган маҳалланинг мавқеъи жуда каттадир.

Президент Ислон Каримов Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 21 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида “...“Бир болага етти маҳалла ҳам ота, ҳам она” деган мақолида албатта чуқур маъно мужассам. Шу нуқтаи назардан қараганда, маҳалла оқсоқоллари, диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маслаҳатчилар, маҳалла посбонларининг жамиятимиз ҳаётида тинчлик ва осойишталик, ўзаро ҳурмат ва ҳамжиҳатлик, ҳушёрлик ва огоҳлик муҳитини мустаҳкамлашдаги масъулияти янада ортади”- деб таъкидлаб ўтди.”²

Юртимизда 2009 йилни **“Қишлоқ таракқиёти ва фаровонлиги йили”**³ деб эълон қилиши ўзини ўзи бошқариш органларида, қишлоқларда турмуш даражасини оширишга, қишлоқларимиз қиёфасини ўзгартиришга, қишлоқ аҳлининг манфаатларини янада тўлиқ таъминлашга, қишлоқ ҳаётининг савияси ва маданиятини янги поғонага кўтаришга, қишлоқ аҳолиси, авваламбор ёшларни иш билан та ҳминлаш, одамларнинг даромади ва

¹ Каримов И.А. Бизнинг бош мақсадимиз-жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислох этишдир. Т.: Ўзбекистон, 2005. 34-б.

² Каримов И.А. Амалга ошираётган ислохотларимизни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти қуриш- ёруғ келажагимизнинг асосий омилдир. Тошкент, “Ўзбекистон”, 2013 йил 45 - бет

³ Ўша жойда.

фаровонлигини оширишга, қишлоқ хўжалигидаги ислоҳотларни чуқурлаштириш ва фермерлик ҳаракатини қўллаб – қувватлаш каби масалаларга қаратилган.

“ Бугунги кунда Ўзбекистонда 10124 та фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолият юритмоқда, уларнинг 8535 таси маҳалла фуқаролар йиғини бўлса, 101 таси шаҳар фуқаролар йиғинлари, 1333 таси қишлоқ фуқаролар ва 154 таси овул фуқаролар йиғинларидир” .⁴

Шундай экан, мамлакатимизда фуқаролик жамиятини шакллантириш ва бу вазифани муваффақиятли ҳал этишда ўзини ўзи бошқариш органларининг ўрнини илмий асосда тадқиқ этиш муҳим назарий ва амалий аҳамият касб этмоқда.

⁴ Маҳалла - кўп асрлик тарихга эга бўлган беқиёс ижтимоий институт.// Халқ сўзи.,2009 й. 14 март.

1. Маҳалла - Баркамол шахс тарбиясида – асосий бўғин сифатида.

Ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохатларнинг замирида аввало халқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг чуқур ўрганилиши анъана ва урф-одатларимизнинг сақланиши, маданият ва санъат, фан ва таълим ривожининг муҳими, жамият тафаккурининг ўзгариши, ва юксалиши билан Ўзвий боғлиқдир. Бу боғлиқлик мамлакатимизда янги ҳаёт, янги жамият пойдеворини борпо этишда эркин фуқаро маънавиятини шакллантириш масаласини юзага келтиради.

Бугунги кунда республикаимизда ёш ва баркамол авлодни тарбиялаш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Чунки баркамол авлод Ватанимиз келажаги ва наслимиз давомчиси ҳисобланади. Уларни замонавий, комил инсонлар этиб тарбиялаш, улар онгига миллий –маданий, маънавий қадриятларимизни сингдириш, қадимий ва бой тарихимиз билан қуроллантириш, ақлан ва маънавиёт билан баркамол этиб тарбиялаш бугунги кунимизнинг долзарб масаласидир. Бу масалани ечимини топишда Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органи жамият ичида кичик жамият номини олган –маҳалланинг ўзига хос ўрни бор.

Мустақиллик даврида фуқароларнинг маҳаллий ўзини-ўзи бошқаришнинг ҳукукий жиҳатдан мустақамлаш юзасидан ўзига хос ижтимоий-иқтисодий, ва сиёсий ислохатлар амалга оширилди. Бу соҳада фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органлари тўғрисидаги янги таҳрирдаги қонунни қабул қилиш ва уни ижросини таъминлаш билан боғлиқ амалий ишлар таҳсинга сазовардир.

Бугунги кунда мамлакатимизда ўнг мингдан ортиқ фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органлари фаолият кўрсатмоқда, шулардан саккиз мингдан ортиғи маҳалла фуқаролар йиғинидир. “Маҳалланинг халқ маънавияти билан боғлиқ жиҳатлари ҳақида сўз юритиб, уларни кўз онгимизда ўтказиб, атрофлича таҳлил қилар эканмиз ҳеч иккиланмасдан айтиш керакки, биз ҳар қайси хонадон, бутун эл-юртимиздаги маънавий иқлим ва вазиятни англамоқчи бўлсак бу борадаги ҳақиқий манзаранинг ёрқин ифодасини аввало маҳала ҳаётида худди ойнадек яққол кўриш имконига эга бўламиз”.

Маҳалла «шаҳар ичидаги шаҳарча» деган мазмундаги ташбеидан кўриниб турибдики, ўрта асрларда «Ҳири» деб аталган Хирот шаҳри «юз шаҳарча»лардан, яъни маҳаллалардан ташкил топган экан.

Тарихдан маълумки, кишилар азал-азалдан жамоа-жамоа бўлиб яшашга интилиб келганлар. Хамжиҳатликда турмуш кийинчиликларини енгиб, мушкул вазиятларда бир-бирларига кўмакдош, ишончли химоячи булишган. Шунга асосланиб айтиш мумкинки, кадим замонлардаёқ бугун биз таъриф бераётган фукаролик жамияти, кишиларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларининг илк куртаклари намоён бўла бошлаган. Шарқда бу жараён минг йиллик тарихга эга бўлган маҳаллалар кўринишида ривожланган бўлса, Ғарб давлатларида кишиларнинг ўз манфаат ва кизикишларини жамиятда кечаётган жараёнлардан келиб чикиб ифодалаш ва химоя килиш мақсадида ҳар хил уюшмалар, партиялар, жамиятлар, ҳаракатлар ва бошқа тўзилмалар пайдо бўлишига асос солинди.

Узок йиллар маҳалла тарихи ва социологиясини тадқиқ этган Л. Левитин ва Д. Карлайл «Ислом Каримов — янги Ўзбекистон Президента» номли китобида куйидагиларни ёзади: «Оила ва дуст-ёронлар маҳалла турмушининг бош асоси бўлиб келган ва шундайлигича қолади. У шахсий муносабатлар тамал тоши саналади. Улар «сулола» деб аталувчи, кишиларни бирлаштирувчи ва ажратувчи ўта муҳим тармок, тўзилмасини яратди. Яқинлик муносабатларига асосланган ва насл-насаб принциплари билан метинлашган маҳалла ўзбеклар дунёга келадиган, тарбияланадиган ва ўзининг бутун ҳаётини ўтказадиган жой ҳисобланади. Ҳамма маҳалла теварагида парвона бўлар, шахсий садокат бутун шаҳар бўйлаб тарқалар, баъзан эса бутун бошли минтақани қамраб олар эди. Бундай шароитда кимнингдир тажрибаси шахсий мулоқотлар доираси тасарруфидан ташқарига ҳам зудлик билан тарқалиб кетади. Шаҳар қандай масофадан туриб сулола аъзоларининг никоҳ тантаналарида, маросимларда қатнашиши мумкин. Ранг-баранг оилавий-қариндошчилик алоқаларининг маҳалладан ташқарида ҳам қундалиқ турмушда тоши бор, лекин улар маҳалланики сингари тош боса олмайди».⁵

Мустақиллик даврида Ўзбекистонда амалга оширилаётган туб ислохотлар, фукаролик жамияти ва ҳукукий давлат барпо этиш жараёнларидан маълум бўладики, эски тоталитар тўзумдан демократик жамиятга ўтish тадрижий характерга эга бўлиб, йўлдаги кийинчиликларни енгish фуқароларнинг фаол ва қенгроқ иштирокини талаб этади. Айниқса, эски шаклланган халқ менталитети ва дунёқарашида янги жамиятга ҳос ўзгаришларни амалга ошириш, фукаролик жамиятига ҳос мезонлар ва қадриятларни фуқаролар онига

⁵ · Левитин Л., Карлайл Д. Ислом Каримов — янги Ўзбекистон Президента. - Т.: Ўзбекистон. 1996. - 42-43-б

сингдириш бу сохадаги энг сермехнат ва машаккатли жараёнлар сирасига киради. Ўтиш давридаги ислохотларнинг ўзини-ўзи бошқариш органларини замонавийлаштириш ва эркинлаштиришга қаратилган жараёнлари ҳам миллий ўзликни англаш, қатор мамлакатлар тажрибасини ўрганиш, ўзига хос усулларни кашф этиши каби қатор изланишлар самараси кўпроқ тобора кенгрок турмуш тарзимизга сингиб бормокда. Бу сохадаги ислохотларни чуқурлаштиришда давлатнинг бош ислохотчи сифатида амалга оширган чора-тадбирлари туфайли ўзини-ўзи бошқариш органлари фуқаролик жамиятининг асосий институтига айланиб бормокда.

Тарихнинг гувоҳлик беришича, Ватанимизда қадимдан маҳалла фаолият кўрсатиб келади. Лекин собиқ иттифок даврида маҳалланинг мазмуни ва вазифалари бутунлай издан чиқди. Бу даврда маҳаллалар ўзининг ҳукукий макомини йўқотди, уларнинг асосий фаолияти собиқ коммунистик партиянинг ташкилотларини қўллаб-қувватлашдан, шунингдек, маҳаллий анъана ва урф-одатлар, одоб-ахлоқ, меъёрларини ташвиқот-тарғибот қилиш, оилалардаги маросимлар ва бошқа тадбирларни ўтказишда «кўз ва кулок» бўлиб туриш қабилардан иборат бўлиб келди. Собиқ иттифок даврида қадимдан маънавият, таълим ва тарбия масалаларини ҳал этиб келган маҳаллаларнинг ўрни деярли йўққа чиқарилди.

Фақат мустақиллик даврига келибгина маҳалла ўзининг қадимий макомига эриша бошлади. Шу билан бирга, фуқароларнинг маҳаллий ўзини-ўзи бошқаришининг қонуний макомини мустаҳкамлаш, уларни фуқаролик жамиятининг асосий институтига айлантиришга доир жиддий ислохотлар амалга оширилди. Ўзбекистон Конституцияси маҳалла макомини фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органи сифатида мустаҳкамлади. Мустақиллик даврида мамлакатда ўн мингга яқин ўзини-ўзи бошқариш органлари, жумладан, 8142 та маҳалла мустақил ташкилот сифатида қайтадан мустаҳкамланди ва уларнинг аксарияти ўзининг қадимги номларини ва халқ ўртасидаги обрў-эътиборини қайтадан мустаҳкамлади.

Мустақиллик йилларида маҳалла тарихий ва ривожланган мамлакатлардаги тушунчада аниқ белгиланган ижтимоий-демографик, маданий-маънавий ва ҳудудий-маъмурий бирлик сифатидаги макомига эришиб, у ўз ҳудудидаги фуқаролар ўртасида анъана ва урф-одатлар бирлиги, инсоний, хўжалик, ҳукукий муносабатлар бирлигини ташкил этгани ҳолда ўзаро ижтимоий муносабатларни боғлаб туриш воситасига айланди.

Чиндан ҳам . Ўрта Осиёда, ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида ўзини ўзи бошқарувчи ижтимоий ташкилотнинг ноёб шакли — маҳалла азалдан мавжуддир. Маҳалла бевосита жамоатчилик тарихи, одамларнинг жамоа бўлиб ҳамжиҳат бўлиб , уюшиб яшаш тарихи билан боғланган ҳолда икки минг йилдан ортиқ ўтмишга эга. Бу бизнинг миллатимизга хос бўлган воқеалиқдир.

Маҳалла бу кишиларни интилиши ва сайҳаракати Маҳалланинг ўзига хос ҳаёт тарзи ҳам қадим — қадимдан уларда яшайдиган кишиларнинг манфаатларини ҳимоя қилиб, эҳтиёжларини имкон қадар қондириб шакллана бошлаган. Бобомиз Соҳибқирон Амир Темур ўзи барпо этган бепаён ва қудратли салтанатни бошқаришда маҳалла муттасадди шахсларга таянгани ва улар билан яқин муносабатда бўлиб , бамаслаҳат иш олиб боргани ўзининг “тузик”ларида шундай келтириб ўтади .

“ Хар эл ва хар миллатнинг улуғларини, бошлиқ оқсоқолларини қадрладим, уларга совға — саломлар бериб хизматларидан фойдаландим”

Ўзини ўзи бошқаришнинг миллий модели бўлган маҳалла ва ундаги халқимизнинг азалий удимлари, урф-одарлари ва анъаналарга таянган ҳолда, жамоатчилик фикрининг устиворлиги ва унга ёшлиқдан одатланиш улкан тарбиявий вазифани бажаради. Маҳалла кексаларининг ўз тажрибалари асосидаги панд-насихатлари, уларнинг эришган ютиқлари ёшларини кенг дунёқарашли, иродалий ва мард жасур бўлиб етишида, миллий ифтихор , миллий ғурур, эртанги кунга ишонч туйғуларини шаклланишида беқиёс аҳамият касб этади.

Бу ерда кучли таъсирга эга бўлган жамоатчилик фикри маҳалла ахлининг ҳуқуқ атори , ўзаро муносабатларини адолат ва маънавий мезонлар асосида тартиб солиб туради. Шу маънода маҳаллани демократия дарсхонаси ҳам деб аташ мумкин“⁶

Халқаро ҳамжамиятнинг кўплаб илмий тадқиқотчи олимлари мамлакатимизда барпо этилаётган фуқаролик жамиятини ўрганиш жараёнида маҳалла институтини ноёб тизим эканлиги эътироф этиб келинмоқда. Дарҳақиқат маҳалла фуқаролик жамиятини бошқаришда давлат билан ҳамкорликда фаолият олиб бориш билан бирга эркин фуқаро шахсини шакллантирувчи оилада кейинги ижтимоий макондир. Эркин фуқаро шахси

34. Жалилов Ш .Кучли давлатдан кучли жамият сари. “Ўзбекистон”2001 й .12-бет

35. Каримов И.А .Ўзбекистон XXI-асирга интилмоқда “Ўзбекистон” 2000 й . 232-233 бетлар

аввалом бор, юксак маърифат ва баркамолликни талаб этади. Юртбошимиз И.А.Каримов эркин фуқаро ва озод шахс ҳақидаги фикрлари қуйдаги тўрт жиҳат билан ўзвий боғлиқлиги алоҳида эътибор қаратди.

“Ҳар бир фуқаро:

--- ўз ҳақ ҳуқуқини танийдиган ва бунинг учун кураша олсин

--- ўз кучи ва имкониятларига таянадиган имкониятларини ишга солиб самарасини кўрсин

--- атрофида содир бўлаётган воқеа ходисаларга мустақил муносабат билдира олсин

--- шахсий манфатларини мамлакат ва халқ манфати билан уйғун ҳолда кўриб фаолият юритсин.”⁷

Бу фикрлар замирида албатта баркамол инсон шахсини шакллантирувчи фазилатларни кўришимиз мумкин.

Асосий қонунимиз Конституцияда фуқороларни ўзини ўзи бошқариш органлари бобида маҳалла ва унинг раислари, маслаҳатчилари ҳамда уларнинг ваколатлари ҳақидаги қоидалар аниқ белгилаб қўйилган. Шунинг теран англаш лозимки маҳалла демократик тамоил асосида тарихан шаклланган ва у бугунги кунда шарқона демократияга ҳос бўлган ноёб тизимдир. У миллатнинг урф – одатлари, анъаналари ва қадриятлари асосида шаклланади. Унинг асосий функциялари қуйидагича белгиланади :

-тегишли ҳудуд аҳолисини бирлаштириш, барча фуқороларни манфаатларини ифодалаш , уларни давлат , жамоат ишларини бошқаришга кенг жалб этиш ;

-тегишли ҳудудда иқтисодий ва ижтимоий ривожланишни таминлашга кумаклашиш ;

-давлат хўжалик ва ижтимоий маданий қурилиш бўйича давлат ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган бошқа масалаларни муҳофафза қилишда иштирок этиш;

-Қонунчиликнинг ҳуқуқ тартиботини ва фуқороларнинг ҳавсизлигини таминлашда иштирок этиш.

Дарҳақиқат маҳалла атмаси, маҳалла фаолияти, маҳалла тарихи ва истиқболнинг ўзи каби кенг қамровли , кўп қиррали, ҳазрати инсон ҳаётининг бутун борлигини , давлат, жамият тизимининг ҳар бир унсурини ўзида мужассам этган . Янги оила дунёга келганидан хабар бериб кўкларга ҳаволанган қарнай садосидан бошлаб инсон умрининг сўнги

нафасигача икки эшик оралиғида маҳалла хаммамиз учун маскандир. Баркамол авлод бирдамлиги Истиқлол йилларида юртимизда соғлом, баркамол авлодни тарбиялаш, ёшларнинг ўз ижодий ва интеллектуал салоҳиятини рўёбга чиқариши, уларни ҳозирги замон талабларига тўлиқ жавоб берадиган, ҳеч кимдан кам бўлмаган, ҳар томонлама етук шахслар этиб вояга етказиш учун зарур шарт-шароит ҳамда имконият яратиш бўйича миқёси жиҳатидан улкан ишлар амалга оширилди.

Мамлакатимиз тақдирини, халқимизнинг эртанги кунини белгилаб берадиган ёшларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга, уларнинг иқтидори, истеъдоди ва салоҳиятини, имкониятини, куч-ғайратини жамиятимизнинг турли жабҳаларида рўёбга чиқаришга қаратилган ислохотлар ва ҳаракатларни алоҳида таъкидлаш жоиз. Мустақиллигимизнинг илк йиллариданоқ мамлакатимизда ёшлар масаласи давлат сиёсатининг устувор йўналиши даражасига кўтарилиши ҳамда соҳадаги аниқ йўналтирилган чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида давлатимиз раҳбари томонидан 2008 йил юртимизда “Ёшлар йили”, 2010 йил эса “Баркамол авлод йили” деб эълон қилиниб, бу борада Давлат дастурлари қабл қилиниши ҳам ёшларга улкан имкониятлар эшигини очди. Амалга оширилган ишлар, яратиб берилган имкониятлар самараси ўлароқ, бугунги кунда Ватан тақдири ҳақида қайғурадиган, мамлакатнинг бугуни, келажаги учун масъулиятни чуқур ҳис қиладиган, миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида тарбияланган, замонавий демократик жамият қуриш, мамлакатни модернизациялаш йўлидаги кенг миқёсли вазифаларни амалда бажаришга қодир бўлган, ўз мустақил фикрига эга ёш авлод сафимизга кириб келмоқда.

2.Баркамол шахс табиясида маҳалла - соғлом мухитли тарбия маскани.

Давлатимиз раҳбари Ислом Каримов ташаббуси билан 2014-йилнинг мамлакатимизда Соғлом бола йили деб эълон қилиниши жамоатчилигимиз томонидан кенг қўллаб-қувватланди.Жорий йилнинг 19-феврал куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Соғлом бола йили” Давлат дастури тўғрисида”ги қарори қабўл қилинди. Шунини ишонч билан айтиш мумкинки, бу мустақиллигимизнинг илк кунларидан жисмонан соғлом ва маънан етук баркамол авлодни тарбиялаш устувор вазифа этиб белгиланган ижтимоий йўналтирилган давлат сиёсатининг мантикий давоми бўлди. Она ва бола, Ёшлар, Баркамол авлод, Оила ва бошқа номлар билан аталган йилларда амалга оширилган ишлар халқимизнинг эзгу орзуси бўлган соғлом бола тарбиялашдек олижаноб мақсадга ҳамоҳангдир. Ҳеч шубҳасиз, ҳар биримиз фарзандларимизни соғлом ва ҳар томонлама баркамол қилиб тарбиялаш, уларнинг бахт-саодати, ёруғ келажагини кўришнииятқиламиз. Ўтган даврда кенг миқёсли ва теран мазмунли улкан ишлар, мамлакатимиз ва жамиятимиз тараққиёти учун ғоят муҳим аҳамият касб этувчи вазифаларни бажаришга йўналтирилган катор умуммиллий дастурлар, биринчи навбатда, “Соғлом она – соғлом бола” дастури амалга оширилди. Фарзандларимиз ва халқимиз бахти учун, келажагимиз учун қилинаётган бу эзгу ишлар изчиллик билан давом этиб, тобора кенгайиб бораётгани, юксак самаралар бераётгани қувонарлидир.

Соғлиқни сақлаш тизимини тубдан ислоҳ этиш доирасида юқори самарадорлиги бутун дунёда эътироф этилган она ва бола соғлиғини муҳофаза қилишнинг миллий модели шакллантирилди. Ихтисослаштирилган тиббиёт марказлари, соғлиқни сақлаш тизимининг бирламчи бўғинлари, шу жумладан, кишлоқ врачлик пунктлари, оилавий поликлиникаларнинг кенг тармоғи яратилгани натижасида аҳоли, авваламбор кишлоқ жойлардаги оналар ва болаларнинг малакали тиббий хизматдан фойдаланиш имкониятлари кенгайди.

Сўнгги ўн йилда даволаш-профилактика муассасаларини модернизация қилиш ва энг замонавий ускуналар билан жиҳозлаш учун 750 миллион АҚШ долларидан зиёд маблағ йўналтирилди. Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда оналар ўлими 3,1 баробар, гўдаклар ўлими 3,2 баробар камайди. “Она ва бола йилининг” дастури амалга оширилиши

натижасида туғма нуқсонли болалар туғилиши 2000-йилдан буён 1,8-марта камайди. Бугунги кунда мамлакатимиз болаларининг 92 фоизи ривожланиш кўрсаткичлари бўйича Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти стандартларига тўла мос келади. “Саве тхе чилдрен” халқаро ташкилоти рейтингига кўра, Ўзбекистон дунёдаги болалар саломатлиги тўғрисида энг кўп ғамхўрлик кўрсатадиган ўнта мамлакат қаторидан жой олди.

Юқоридаги фикримизни далили сифатида Мархамат туманида жойлашган МФЙ-ларда аҳоли репродуктив саломатлигини мустахкамлаш, соғлом бола туғилиши, баркамол авлодни шакллантириш юзасидан амалга оширилган тадбирларни келтиришимиз мумкин. Жумладан, «қизларни балоғат ёшига етмасдан турмушга беришни олдини олиш бўйича 9 январ куни Жийдамозор МФЙда 88 нафар, , Чилон, МФЙда 71 нафар, Турон МФЙда 82 нафар ёшлар ва оналар ўртасида тарғибот ишлари олиб борилди ва эрта никохнинг салбий оқибатлари тўғрисида тушунтириб ўтилди. Натижада 2014 йилнинг биринчи чорагида ушбу МФЙларда эрта никохнинг салбий оқибатлари кузатилмади.»

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастурининг амалга оширилиши самаралари мамлакатимизда баркамол авлодни тарбиялашга қаратилаётган улкан эътиборнинг яққол тасдиғидир. Маълумки, Ўзбекистонда 12-йиллик мажбурий таълимжорий этилган, унинг сифати халқаро талабларга жавоб беради. 2004-йилдан буён умумтаълим мактабларини қуриш, моддий-техник базасини яхшилаш ва жиҳозлаш учун жами 2,8 триллион сўмдан ортиқ, болалар мусиқа ва санъат мактабларига 2009-йилдан буён 488 миллиард сўмдан зиёд маблағ йўналтирилди.

Спорт мамлакатимизда баркамол авлодни тарбиялашнинг ажралмас таркибий қисмига айланган. Уни болалар ва ўсмирлар, айниқса, қизлар ўртасида оммалаштириш, соғлом турмуш тарзини кенг қарор топтириш бўйича ноёб тизим яратилди. Нафақат шаҳарларда, балки энг олис туманларда ҳам замонавий спорт комплекслари барпо этилди. 2003-2013-йилларда 1816 спорт обекти ишга туширилди, бу болаларни оммавий тарзда спорт билан мунтазам шуғулланишга ва уларнинг саломатлигини мустахкамлашга кўмаклашмоқда. Бугунги кунда Ўзбекистонда икки миллионга яқин бола, шу жумладан, 842 минг қизлар 30 дан ортиқ спорт тури билан мунтазам шуғулланмоқда.

Мамлакатимизда маънавият ва маърифатни юксалтиришга, болаларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашга катта эътибор қаратилмоқда.

Шу билан бир қаторда ҳаётнинг ўзи олдимизга соғлом авлодни тарбиялашдек муҳим соҳада янги вазифаларни қўймоқда. Масалан, профилактика ишлари даражаси ва тиббий хизматлар сифатини, айниқса, қишлоқ жойларда янада ошириш билан боғлиқ масалалар ҳамон долзарб бўлиб турибди. Никоҳдан ўтувчиларни тиббий кўрикдан ўтказиш сифатини янада яхшилаш, кўрикни амалга оширувчи мўтахассислар масъулиятини кучайтириш лозим. Мактабгача таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш, оила институтини мустаҳкамлаш ишлари ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Айни пайтда соғлиқни сақлаш тизимига болаларнинг соғлиғини таъминлашдек улкан масъулият юкланган. Шу муносабат билан жорий йилда соҳанинг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, авваламбор, она ва бола соғлиғини муҳофаза қилиш билан шуғулланувчи тиббиёт муассасаларини энг замонавий ускуналар билан жиҳозлаш, малакали кадрлар билан таъминлашга эътибор янада кучайтирилади. Албатта, соғлом болани тарбиялашда аҳолининг тиббий маданияти ҳам муҳим ўрин тўтади, бу масала ҳанз долзарблигича қолмоқда.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида кўзда тутилган чора-тадбирлар, аввало шу муҳим масалаларни ҳал қилишга қаратилган. Жорий йилда Давлат дастурини амалга ошириш жараёнида бу ишларнинг барчаси янада юқори даражага кўтарилади. Дастурда аввало ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан соғлом, мустақил фикрлай оладиган, юксак интеллектуал салоҳиятли, чуқур билимли ва замонавий дунёқарашга эга, мамлакат тақдири ва келажаги учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир баркамол авлодни шакллантириш, давлат ва жамиятнинг барча куч ва имкониятларини ана шу мақсадларга сафарбар этишга доир кенг миқёсли чора-тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилган. Дастур етти бўлим ва 125 банддан иборат бўлиб, унда болалар туғилиши, таълим-тарбияси, оилада соғлом муҳитни, унинг иқтисодий ва маънавий-ахлоқий асосларини мустаҳкамлаш, ижтимоий соҳа ривожига ажратилаётган маблағлар самарадорлигини ошириш билан боғлиқ барча масалалар акс этган.

Биринчи навбатда, соғлом ва баркамол авлодни тарбиялаш учун қулай ташкилий-ҳуқуқий шароитлар яратишга қаратилган қонунчилик ва меъёрий-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш, янги қоида ва меъёрларни ишлаб чиқиш бўйича чора-тадбирлар белгиланган.

Саккизта қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш режалаштирилган. “Болаларни жисмоний ва маънавий ривожига зарарли таъсир кўрсатувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”, “Аҳолининг санитария-эпидемиологик барқарорлиги тўғрисида”, “Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”, янги таҳрирдаги “Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида”, “Ўзбекистон Республикасида ёшларга оид давлат сиёсати асослари тўғрисида”ги ва бошқа қонунлар шулар жумласидандир.

“Болаларни жисмоний ва маънавий ривожига зарарли таъсир кўрсатувчи ахборотдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонунда болаларни уларнинг онгини бўзувчи, руҳий жароҳат етказувчи ахборот таъсиридан ҳимоя қилиш, оммавий ахборот воситаларида шафқацизлик ва зўравонлик тарғиботига йўл қўймасликнинг таъсирчан ташкилий-ҳуқуқий механизмлари кўзда тутилади.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида оилада меҳр-оқибат ва ўзаро ҳурмат муҳити, юксак ахлоқий ва маънавий қадриятларни барқарор қилиш, ёш оилаларни моддий қўллаб-қувватлаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, она ва бола саломатлигини мустаҳкамлаш, хотин-қизлар ўз иқтидорини рўёбга чиқариши учун зарур шароитлар яратиш, уларнинг кундалик рўзғор юмушларини енгиллаштириш каби биринчи даражали вазифалар белгиланган.

Хотин-қизлар, болалар ва ўсмирларнинг сифатли тиббий хизматлардан фойдаланиш имкониятларини янада кенгайтириш мақсадида ҳар ойда соғломлаштириш ҳафталиклари ташкил этилади, шунингдек, мамлакатимиз етакчи тиббиёт муассасалари мўтахассислари иштирокида олис туманларда яшовчи 145 минг нафар аҳоли чуқурлаштирилган тиббий кўрикдан ўтказилади. Янги оилавий поликлиникалар, қишлоқ врачлик пунктлари, санатория-курорт обектлари барпо этиш, мавжудларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ишлари давом эттирилади.

Мамлакатимизда 130 маданият ва дам олиш марказларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, ўн бешта янги маданият ва истироҳат боғларини барпо этиш, мавжуд йигирма тўққизтасини реконструкция қилиш ва таъмирлаш режалаштирилган. Маиший техника ишлаб чиқариш ва уни харид қилиш учун истеъмол кредитлари ажратишни кенгайтириш ҳисобига хотин-қизларнинг маиший шароитларини яхшилаш ва рўзғор юмушларини енгиллаштиришга катта аҳамият берилмоқда. 194 тумандаги олис қишлоқларда

гўзаллик салони, тикувчилик, таъмирлаш устахоналари ва бошқа хизмат кўрсатиш корхоналаридан иборат намунавий маиший хизмат мажмуалари очилади.

Қишлоқ оилаларини замонавий уй-жой билан таъминлаш, уларнинг турмуш даражаси ва сифатини юксалтириш борасидаги ишлар янги босқичга кўтарилади. 2014-йилда намунавий лойиҳалар асосида 11 минг якка тартибдаги уйлар қурилади. Икки минг ёш оилага уй-жой қуриш ва мамлакатимизда ишлаб чиқарилган Ўзоқ муддат фойдаланиладиган товарлар харид қилиш учун фойзсиз ссудалар берилади. Туманлар марказлари ва қишлоқларда сув таъминоти ва канализация тизимларини яхшилашга доир қатор янги лойиҳалар амалга оширилади.

Жорий йилда соғлом фарзандлар туғилиши ва уларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш учун шарт-шароитларни янада яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар амалга оширилади. МДХ мамлакатларида ўхшаши бўлмаган замонавий кўп тармоқли болалар марказини (ИВ даражали) қуриш ва уни юқори технологик тиббиёт ускуналари билан жиҳозлаш кўзда тутилган. Республика ихтисослашган педиатрия илмий-амалий марказининг қатор бўлинмалари, ТошПТИ клиникалари, 13 вилоят кўп тармоқли болалар тиббий марказлари, 62 туман тиббиёт бирлашмалари ва бошқа тиббий ва тиббий-ижтимоий муассасалар қурилади ҳамда тубдан таъмирланади. Уларнинг барчаси замонавий диагностика ва даволаш ускуналари билан жиҳозланади, бу болаларга жаҳон стандартлари даражасида ихтисослаштирилган юқори технологик тиббий ёрдам кўрсатиш имконини беради. Аҳолининг санитария-эпидемиологик барқарорлигини таъминлашнинг энг самарали воситаларидан бири юқумли касалликлар профилактикасидир. Шу мақсадда турли инфекцияларга қарши янги вакциналарнинг босқичма- босқич жорий қилинишини ҳисобга олиб, болаларни эмлаш дастурини такомиллаштириш зарур. Миллий эмлаш тақвими асосида контингентнинг камида 97 фоизини қамраб олган профилактик вакцинация қилиш кўлами кенгайтирилади. Йил давомида мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари ва ўқувчиларнинг 6,6 миллионга яқини чуқурлаштирилган тиббий кўрикдан ўтказилади, таркибида ёд моддаси бўлган дори-дармонлар воситасида соғломлаштирилади. Қишлоқларда яшайдиган оналарнинг репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш мақсадида 400 минг нафар ҳомиладор аёл махсус поливитаминлар билан бепул таъминланади. “Соғлом бола йили” Давлат дастурида мактабгача таълим муассасаларининг моддий-техник базасини босқичма-босқич мустаҳкамлаш, шу жумладан, уларни тубдан таъмирлаш ва жиҳозлаш,

янгиларини қуришга йўналтирилган аниқ вазифалар белгиланган. Болаларни мактабга тайёрлаш бўйича мутлақо янги дастурларнинг ишлаб чиқилиши ва жорий этилиши белгиланган бўлиб, уларда болаларнинг ақлий, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожланиши кўзда тутилган. “Баркамол авлод” болалар марказларини шакллантириш дастурининг амалга оширилиши жараёнида шундай марказлар тубдан таъмирланади ва жиҳозланади. Бу болаларни ижодга, шу жумладан, техник ижодий ишларга янада кенг жалб қилишга кўмаклашади.

2014/2015 ўқув йилида 2,6 миллион ўқувчи 575 номдаги 25 миллион нусха дарсликлар ва ўқув-услубий қўлланмалар билан таъминланади. “Миллий умумтаълим электрон кутубхона” лойиҳасининг амалга оширилиши ҳам болаларнинг интеллектуал ривожланишига кўмаклашади. Лойиҳада турли билим олишга оид ва ўқув материалларини электрон форматга ўтказиш маркази, мултимедиа ахборот ресурслари маркази, шунингдек, интеграциялашган ахборот-кутубхона тармоғи ташкил этилиши, Ўзбекистондаги барча ахборот-кутубхона муассасаларининг 2020-йилгача ушбу тармоққа уланиши. Мамлакатимизда ота-она меҳридан маҳрум ва имконияти чекланган болаларга алоҳида ғамхўрлик кўрсатиб келинмоқда. 2015-2017-йилларда Меҳрибонлик уйлари, ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар ва мактабгача тарбия муассасаларининг моддий-техник базасини босқичма-босқич мустаҳкамлаш, ривожланган давлатларнинг илғор тажрибасини ҳисобга олган ҳолда ўқув-тарбия жараёнини тубдан такомиллаштириш чоралари кўрилади. Бу йил режалаштирилган қатор қизиқарли тадбирлар ўқувчиларнинг ақлий, ижодий ва спортга оид лаёқатларини ривожлантиришга қаратилган. Наманган вилоятида ўтадиган “Баркамол авлод” спорт ўйинлари, болалар ижодиёти республика фестиваллари, “Она юрт наволари” халқ чолғу асбоблари халқаро танлови, “Энг ёш ихтирочи” танлови ва бошқа тадбирлар шулар жумласидандир.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида белгиланган эзгу ишларнинг рўйхатини яна Ўзоқ давом эттириш мумкин. Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, биз таянчимиз ва суянчимиз, ғуруримиз ва ифтихоримиз бўлмиш болаларимизга, фарзандларимизга ишонч билан, ҳурмат-эътибор билан қарашни келажагимизга бўлган ишонч, миллатимизга, халқимизга бўлган ҳурмат-еҳтиром ифодаси, деб биламиз.

“Соғлом бола йили” Давлат дастури бунинг яна бир ёрқин тасдиғидир. Давлат дастури доирасида амалга ошириладиган тадбирларга 4 509,2 миллиард сўм ва 302,9 миллион доллар миқдорида маблағ йўналтирилади. Мазкур дастурнинг бажарилиши мамлакатимиз учун асосий мақсади инсон ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган кенг қўламли ислоҳотлар йўлида навбатдаги муҳим қадам бўлади.

3. Баркамол шахсни тарбиялаш фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари - маҳалла институтининг ҳуқуқий ваколатларилари, уларнинг амалга ошириш ва эришилган ютуқлар.

Халқимизнинг ижодкорлиги ва ҳаётий тажрибалари асосида минг йиллар давомида сайқал топган фуқароларни ўзини ўзи бошқариш тизими -маҳалла жаҳон амалиётида ўхшаши бўлмаган - ҳокимият билан халқни, шахс билан жамиятни бирлаштиришга хизмат қилувчи демократик миллий институтдир.

“Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш ҳақидаги Европа Хартияси”га сўз бошида

- “ҳокимиятнинг маҳаллий идоралари ҳар қандай демократик тартибоднинг асосларидан биридир;

-фуқаролар ижтимоий ишларни бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқи Европа Иттифоқиға аъзо барча давлатлар томонидан қўллаб қувватланадиган демократик тамойилларидан бири ҳисобланади”⁸ деб ёзилган.

Бугунги кунда жаҳонда юз бераётган глобаллашув жараёнлари халқимизнинг маҳнавий тарбияси ва ижтимоий ҳимояси ҳамда мамлакатимизнинг туб манфаатларини рўёбга чиқаришда фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органларининг ҳуқуқий асоаларини янада такомиллаштириш заруратини келтириб чиқармоқда. Бу соҳада мамлакатимизда кўплаб ҳуқуқий норматив ҳужжатлар қабул қилинди.

Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари фаолияти соҳасида оммавий-ҳуқуқий характердаги ҳужжатлар жумласига Ўзбекистон Республикасининг маҳмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси (246-модда), нотариат тўғрисидаги қонунчилик асослари (54,59-моддалар), Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик кодекси (191, 192, 194-модда) Ўзбекистон Республикасининг оила кодекси (87, 203-моддалар) , Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармон ва фармойишлари- 1998 йил 23 апрелда эълон қилинган “Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларини қўллаб- қувватлаш “Обод маҳалла йили тўғрисида”ги Фармон, 2002 йил декабрда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Обод маҳалла йили” дастурини ишлаб чиқиш ва амал ошириш бўйича Республика камисиясини тўзиш тўғрисидаги Фармойиши 2003 йил 7 апрелдаги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар

⁸. Жалилов Ш .Кучли давлатдан кучли жамият сари. “Ўзбекистон”2001 й .12-бет

Маҳкамасининг “Обод маҳалла йили” дастури тўғрисидаги” Қарори ва бошқалар Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари тизимининг ривожланишида катта рол ўйнайди.

2013 йил 23 апрелида қонуний кучга кирган “Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш тўғрисида”ги ҳамда “Фуқаролар йиғинлари раиси(оқсоқоли) ва унинг маслаҳатчилари сайлови тўғрисида”ги (2013 йил 24 апрел ғ) янги таҳрирдаги қонуни қабул қилинди.

Янги таҳрирдаги қабул қилинган “Фуқароларнинг ўзини –ўзи бошқариш органлари тўғрисида”ги қонун 5 боб, 33 та моддадан иборат, бўлиб аввалгисидан ҳажми мазмуни ва таркиби жиҳатидан ҳам фарқ қилади. Аввалги қонунда 29 та модда бўлган бўлса, янги таҳрирдаги қабул қилинган қонун янги тўртта модда билан тўлдирилган ва кўплаб қоидаларга ўзгартириш ва тўзатишлар киритилган. Унинг мазмуни жиҳатидан маҳалланинг аниқ йўналтирилган асосда аҳолини ижтимоий қўллаб қувватлаш, ҳудудда тадбиркорлик фаолиятини, шу жумладан, оилавий тадбиркорлик ва хунармандчиликни ривожлантиришга кўмаклашиш , давлат бошқарув органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини амалга ошириш билан боғлиқ ваколатларни янада кенгайтирилганлиги демократик ислохотларни чуқурлаштиришда маҳалла институтининг нуфузини оширишга қаратилганлигидир.

Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари асосий функцияларига қуйидагилар киради:

“-тегишли ҳудуд аҳолисини бирлаштириш, барча фуқароларнинг манфаатларини ифодалаш, уларни давлат, жамоат ишларини бошқаришга кенг жалб этиш ;

- тегишли ҳудудда иқтисодий ва ижтимоий ривожланишни таҳминлашга кўмаклашиш ;

-давлат , хўжалик ва ижтимоий –маданий қурилиш бўйича республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган бошқа масалаларни муҳокама қилишда иштирок этиш;

-қонунчилик, ҳуқуқ-тартиботини ва фуқароларнинг ҳавфсизлигини таъминлашда иштирок этиш”⁹.

“Фуқароларни ўзини –ўзи бошқариш тўғрисида”ги янги таҳрирдагиги қонунини аввалгиси билан солиштириб, таҳлил қилар эканмиз, аввало, янги таҳрирдагиги қонуннинг 5

⁹. И.Каримов . Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда . “Ўзбекистон” 2000 йил. 226 бет

моддасига киритилган асосий принциплар ҳақидаги қонидани айтиб ўтиш зарурдир. “Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари фаолияти асосий принциплари қонунийлик, инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларининг устуворлиги, демократизм, ошкоралик, ижтимоий адолат, маҳаллий аҳамиятга молик масалаларни ҳал этишда мустақиллик, жамоатчилик асосида ўзаро ёрдам, ижтимоий шериклик, маҳаллий урф-одатлар ва анъаналарни ҳисобга олишдан иборатдир”¹⁰. Янги таҳрирдаги қонунга юқоридаги тамойилларнинг киритилиши муносабати билан қонунинг янада мукамаллиги таъминланди.

Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятининг ҳуқуқий асосларини янада мустаҳкамлашда Концепцияда илгари сурилган “Ўзбекистон Республикасида жамотчилик назорати тўғрида”, “Ижтимоий шериклик тўғрисида”ги, “Экология назорат тўғрисида”ги қонунларнинг қабул қилиниши ҳам муҳим аҳамият касб этади. “Фуқароларни ўзини –ўзи бошқариш тўғрисида”ги янги таҳрирдагиги қонундаги ўзгаришлардан яна бири 17-моддада кўрсатилган бўлиб, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришга кўмаклашиши ҳақидаги нормани киритилишидир. “Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари тегишли ҳудудда тадбиркорлик фаолиятини, шу жумладан, оилавий тадбиркорлик ва ҳунарманчилик фаолиятини ривожлантиришга кўмаклашиш мақсадида маслаҳат марказлари ташкил этишга ҳақли. ...”¹¹

Шунингдек, қонунда тадбиркорларга кредит олишда кўмаклашиш мақсадида фуқаролар йиғинлари ўзҳудудида жойлашган тадбиркорлик фаолияти суб ҳектларига кредитлар олишда белгиланган тартибда кафил бўлиши мумкинлиги тўғрисидаги қондалар ҳам киртилган бўлиб, маҳаллада истиқомат қилаётган аҳоли манфаатларини ҳимоя қилади. Тадбиркорлик су ҳбектлари фаолиятини янада ривожлантириш ҳамда аҳолини ушбу соҳага жалб этишда мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилиш орқали аҳоли, хусусан, ёшлар ва хотин қизлар бандлигини та ҳминлаш ҳамда оилалар фаровонлигини юксалтириш имконини яратади.

Бугунги кунда кичик бизнес республикаимизнинг иқтисодий ривожланиш кўрсаткичи 2000 йилдан 31% дан 2011 йилда 54.0 %га иқтисодиётдаги иш билан билан банд бўлган аҳолининг ўсиши 2000 йилдаги 49.7 % дан 2011 йилда 74.8% га ўсганини кўриш мумкин .

¹⁰ Халқ сўзи 2013 йил 23 апрел № 77 сони (5751) . 2-бетлар.

¹¹ Халқ сўзи 2013 йил 23 апрел № 77 сони (5751) . 2-бетлар

2011 йилда ташкил этилган жами 970.9 минг янги иш ўринларининг 634.7 минг таси ёки 65.4 %и и кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига тўри келади.

Марҳамат туманидаги Шукурмерган МФЙ да қилинган ишларни тадқиқ қилганимизда, 2012 йилда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи аҳоли 47.2 %ни ташкил қилган бўлса, 2013 йилнинг 1-чорагидаги кўрсаткич 54.7 % га ошганини кўриш мумкин. Шунингдек 2013 апрел ғ ва май ойида 14 нафар фуқаро тадбиркорлик фаолиятини йўлга қўйиб ушбу маҳалланинг ўзида 21 та доимий ва 38 та мавсумий иш ўрни яратдилар. Баркамол авлодни тарбиялаш ва қўллаб-қувватлашга қаратилган ислохотларнинг узвий давоми сифатида ташкил этилган мазкур танлов қуйидаги мақсадларга қаратилган:

- педагогларнинг таълим жараёнида янги ахборот коммуникация ва педагогик технологияларни жорий қилиш борасидаги ижодий ташаббусларини қўллаб-қувватлаш;
- болалар ижодини қўллаб-қувватлаш;
- педогоглар томонидан ишлаб чиқилган, ўсиб-улғаяётган ёш авлодни тарбиялаш ва уларга таълим бериш борасидаги янги технологиялар бўйича ахборот базасини яратиш;
- ҳар томонлама тараққий этган ва аجدодларимизга муносиб ёш авлодни тарбиялаш бўйича ёш оилаларга ёрдам бериш;
- мактаб ўқувчиларининг соғлом турмуш тарзига эҳтибор қаратиш кабилардан иборат.

Таъкидлаш жоиз, бу каби тадбирларнинг айнан нодавлат нотижорат ташкилотлари ташаббуси билан ўтказилиши бир томондан таълим соҳасида профессионал фикр алмашиш, ҳамкорликнинг янги усуллари ишлаб чиқиш учун имкониятлар яратади, иккинчи томондан жамиятда ижтимоий ҳамкорликнинг амалда тадбиқ этилишига шароит яратиши табиий.

Президентимиз Ислон Каримов раҳнамолигида ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини такомиллаштириш, жамиятдаги роли ва таосирини янада кучайтириш борасида амалга оширилаётган изчил ислохотлар самарасида маҳалла фаолияти моҳиятан ўзгарди, ваколат ҳамда вазифалари кўлами кенгайди. Фуқаролар билан ишлашнинг янгича тизими яратилиб, ҳаётга муваффақиятли татбиқ этилмоқда. Мамлакатимизда олиб борилаётган кенг кўламли бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишларида, ҳудудлар инфратизимини ривожлантириш, янги иш ўринлари яратиш, аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш каби долзарб масалаларда маҳалла фуқаролар йиғини фаолияти алоҳида аҳамият касб

этаётир.Давлатимиз раҳбарининг 2013-йил 10-октабрда қабул қилинган “Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ходимларининг малакасини ошириш бўйича ўқув курсларини ташкил этиш тўғрисида”ги қарори соҳа ривожига қаратилаётган доимий эhtiборнинг амалдаги яна бир ифодаси бўлди. Мазкур ўқув курси ҳам фуқаролар йиғинлари ходимларининг касб ва бошқарув малакасини янада ошириш, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига тизимли методик ёрдам кўрсатиш мақсадида ташкил этилди.Президентимиз қарори асосида ташкил этилаётган мазкур ўқув курслари фуқаролар йиғинлари ходимларининг масоулиятини ошириш баробарида, маҳаллалар тараққиёти, ободлиги ҳамда аҳоли билан ҳамжиҳатлигини янада такомиллаштиришга хизмат қилади.

Асосий қонуннинг 32-моддасида фуқароларнинг жамият ва давлат ишларини бошқаришда бевосита ҳамда ўз вакиллари орқали иштирок этиш ҳуқуқига эга эканлиги, бундай иштирок этиш ўзини ўзи бош қариш, референдумлар ўтказиш ва давлат органларини демократик тарзда ташкил этиш шунингдек давлат органларининг фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ривожлантириш ва такомиллаштириш йўли билан амалга оширилишига оид норма ўз ифодасини топди. Конституциянинг 105-моддасига кўра, шаҳарча, қишлоқ ва овулларда, шунингдек, улар таркибидаги маҳаллаларда ҳамда шаҳарлардаги маҳаллаларда фуқароларнинг йиғинлари ўзини ўзи бошқариш органлари бўлиб, улар икки ярим йил муддатга раисни (оқсоқолни) ва унинг маслаҳатчиларини сайлаши белгиланди. Ушбу конституциявий қоидалар «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунида янада мустаҳкамланди.

Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг давлат ва жамият ҳаётида тутган ўрни ва роли тобора ошиб бораётганлиги, қолаверса, фуқаролар йиғинлари раислари ва маслаҳатчиларининг салоҳияти, ташкилотчилик қобилияти, бой ҳаётий тажрибасига кўпгина масалалар боғлиқлиги, муҳими маҳалла фуқаролар йиғини жамият ва давлатнинг энг асосий таянч нуқталаридан бири бўлганлиги боис «Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва унинг маслаҳатчилари сайлови тўғрисида» алоҳида Ўзбекистон Республикасининг алоҳида қонуни қабул қилинди .

Конституция ва қонунларимизда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятига доир асосий принциплар ва нормаларнинг мустаҳкамлаб қўйилиши, давлатимиз томонидан маҳалла нуфузини ошириш нафақат иқтисодий, ижтимоий, балки бу сиёсий, тарбиявий, улкан маънавий масала сифатида баҳоланди. Бунинг натижасида маҳалла аҳолини манзилли ижтимоий қўллаб-қувватлаш соҳасидаги давлат дастурларини амалга ошириш, хусусий тадбиркорлик ва оилавий бизнесни ривожлантириш, маҳаллий давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти устидан самарали жамоат назоратини таъминлаш, жойлардаги долзарб ижтимоий иқтисодий вазифаларни ҳал қилишда муҳим ўринга эга бўлган институтга айланди.

Давлатимиз раҳбари томонидан 2010 йил ноябр ойида Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисида тақдим қилинган Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва Фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси асосида, давр талабларидан келиб чиқиб, «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги ҳамда «Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва Унинг маслахатчилари сайлови тўғрисида»ги қонунлар янги тахрирда ишлаб чиқилди ва қабул қилинди. Улар маҳаллани аниқ йўналтирилган асосда аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, хусусий тадбиркорлик ва оилавий бизнесни ривожлантириш марказига айлантириш, шунингдек, унинг давлат бошқаруви органлари фаолияти устидан жамоатчилик назорати олиб бориш тизимидаги вазифаларини янада кенгайтиришга қаратилган.

Давлатимиз раҳбарининг мазкур қонунчилик ташаббусининг ўз вақтида амалга оширилиши натижасида ўтган йили охирида такомиллаштирилган янги нормалар асосида фуқаролар йиғинлари раислари ва уларнинг маслахатчилари сайловлари бўлиб ўтди. Мамлакатимиз аҳолиси ушбу жараённинг мазмун-моҳиятини чуқур тушунишларини ҳамда фаоллигини кўрсатиб, ўз оиласи, маҳалласи учун ўз масъулиятини, жамиятдаги ўзгаришларга дахлдорлигини намоён этди. Маҳалла аҳолисининг ўзи томонидан ташкил қилинган ҳамда ўтказилган сайловлар бунинг яққол тасдиғи бўлди.

Оммавий ахборот воситаларида — матбуот ва интернетда 1650 дан ортиқ материаллар чоп қилинди, 730 дан зиёд телекўрсатувлар, радиоларда 530 дан кўпроқ чиқишлар тайёрланди. Уларда Сенат аъзолари, етакчи олимлар, экспертлар ва мутахассислар қатнашди. Жойларда 1050 дан ортиқ семинарлар ўтказилди. Маҳаллий давлат ҳокимияти

органлари амалдаги қонунчиликка мувофиқ, сайловларни ташкил қилиш ва ўтказишга ҳар томонлама кўмак беришди, зарур ҳолларда бинолар, транспорт ва алоқа билан таъминлади.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва Мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастурининг амалга оширилиши самаралари мамлакатимизда баркамол авлодни тарбиялашга қаратилаётган улкан эътиборнинг яққол тасдиғидир. Маълумки, Ўзбекистонда 12-йиллик мажбурий таълим жорий этилган, унинг сифати халқаро талабларга жавоб беради. 2004-йилдан буён умумтаълим мактабларини қуриш, моддий-техник базасини яхшилаш ва жиҳозлаш учун жами 2,8 триллион сўмдан ортиқ, болалар музика ва санъат мактабларига 2009-йилдан буён 488 миллиард сўмдан зиёд маблағ йўналтирилди.

Спорт мамлакатимизда баркамол авлодни тарбиялашнинг ажралмас таркибий қисмига айланган. Уни болалар ва ўсмирлар, айниқса, қизлар ўртасида оммалаштириш, соғлом турмуш тарзини кенг қарор топтириш бўйича ноёб тизим яратилди. Нафақат шаҳарларда, балки энг олис туманларда ҳам замонавий спорт комплекслари барпо этилди. 2003-2013-йилларда 1816 спорт обекти ишга туширилди, бу болаларни оммавий тарзда спорт билан мунтазам шуғулланишга ва уларнинг саломатлигини мустаҳкамлашга кўмаклашмоқда. Бугунги кунда Ўзбекистонда икки миллионга яқин бола, шу жумладан, 842 минг қизлар 30 дан ортиқ спорт тури билан мунтазам шуғулланмоқда.

Мамлакатимизда маънавият ва маърифатни юксалтиришга, болаларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялашга катта эътибор қаратилмоқда.

Шу билан бир қаторда ҳаётнинг ўзи олдимизга соғлом авлодни тарбиялашдек муҳим соҳада янги вазифаларни қўймоқда. Масалан, профилактика ишлари даражаси ва тиббий хизматлар сифатини, айниқса, қишлоқ жойларда янада ошириш билан боғлиқ масалалар ҳамон долзарб бўлиб турибди. Никоҳдан ўтувчиларни тиббий кўрикдан ўтказиш сифатини янада яхшилаш, кўрикни амалга оширувчи мўтахассислар масъулиятини кучайтириш лозим. Мактабгача таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш, оила институтини мустаҳкамлаш ишлари ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Айни пайтда соғлиқни сақлаш тизимига болаларнинг соғлиғини таъминлашдек улкан масъулият юкланган. Шу муносабат билан жорий йилда соҳанинг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, авваламбор, она ва бола соғлиғини муҳофаза қилиш билан шуғулланувчи тиббиёт муассасаларини энг замонавий ускуналар билан жиҳозлаш, малакали кадрлар билан таъминлашга эътибор янада кучайтирилади. Албатта, соғлом болани

тарбиялашда аҳолининг тиббий маданияти ҳам муҳим ўрин тўтади, бу масала ҳанўз долзарблигича қолмоқда.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида кўзда тутилган чора-тадбирлар, аввало шу муҳим масалаларни ҳал қилишга қаратилган.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида оилада меҳр-оқибат ва ўзаро ҳурмат муҳити, юксак ахлоқий ва маънавий қадриятларни барқарор қилиш, ёш оилаларни моддий қўллаб-қувватлаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, она ва бола саломатлигини мустаҳкамлаш, хотин-қизлар ўз иқтидорини рўёбга чиқариши учун зарур шароитлар яратиш, уларнинг кундалик рўзғор юмушларини енгиллаштириш каби биринчи даражали вазифалар белгиланган.

Хотин-қизлар, болалар ва ўсмирларнинг сифатли тиббий хизматлардан фойдаланиш имкониятларини янада кенгайтириш мақсадида ҳар ойда соғломлаштириш ҳафталиклари ташкил этилади, шунингдек, мамлакатимиз етакчи тиббиёт муассасалари мўтахассислари иштирокида олис туманларда яшовчи 145 минг нафар аҳоли чуқурлаштирилган тиббий кўрикдан ўтказилади. Янги оилавий поликлиникалар, қишлоқ врачлик пунктлари, санатория-курорт обектлари барпо этиш, мавжудларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ишлари давом эттирилади.

4. Ёшлар иқтидори ва қобилиятини руёбга чиқаришда маҳалла муҳим тарбия маскани

Мамлакатимизда 130 маданият ва дам олиш марказларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, ўн бешта янги маданият ва истироҳат боғларини барпо этиш, мавжуд йигирма тўққизтасини реконструкция қилиш ва таъмирлаш режалаштирилган. Маиший техника ишлаб чиқариш ва уни харид қилиш учун истеъмол кредитлари ажратишни кенгайтириш ҳисобига хотин-қизларнинг маиший шароитларини яхшилаш ва рўзгор юмушларини енгиллаштиришга катта аҳамият берилмоқда. 194 тумандаги олис қишлоқларда гўзаллик салони, тикувчилик, таъмирлаш устахоналари ва бошқа хизмат кўрсатиш корхоналаридан иборат намунавий маиший хизмат мажмуалари очилади.

Қишлоқ оилаларини замонавий уй-жой билан таъминлаш, уларнинг турмуш даражаси ва сифатини юксалтириш борасидаги ишлар янги босқичга кўтарилади. 2014-йилда намунавий лойиҳалар асосида 11 минг якка тартибдаги уйлар қурилади. Икки минг ёш оилага уй-жой қуриш ва мамлакатимизда ишлаб чиқарилган Ўзоқ муддат фойдаланиладиган товарлар харид қилиш учун фоизсиз ссудалар берилади. Туманлар марказлари ва қишлоқларда сув таъминоти ва канализация тизимларини яхшилашга доир қатор янги лойиҳалар амалга оширилади.

Жорий йилда соғлом фарзандлар туғилиши ва уларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш учун шарт-шароитларни янада яхшилашга қаратилган чора-тадбирлар амалга оширилади. МДХ мамлакатларида ўхшаши бўлмаган замонавий кўп тармоқли болалар марказини (ИВ даражали) қуриш ва уни юқори технологик тиббиёт ускуналари билан жиҳозлаш кўзда тутилган. Республика ихтисослашган педиатрия илмий-амалий марказининг қатор бўлинмалари, ТошПТИ клиникалари, 13 вилоят кўп тармоқли болалар тиббий марказлари, 62 туман тиббиёт бирлашмалари ва бошқа тиббий ва тиббий-ижтимоий муассасалар қурилади ҳамда тубдан таъмирланади. Уларнинг барчаси замонавий диагностика ва даволаш ускуналари билан жиҳозланади, бу болаларга жаҳон стандартлари даражасида ихтисослаштирилган юқори технологик тиббий ёрдам кўрсатиш имконини беради.

Аҳолининг санитария-эпидемиологик барқарорлигини таъминлашнинг энг самарали воситаларидан бири юқумли касалликлар профилактикасидир. Шу мақсадда турли инфекцияларга қарши янги вакциналарнинг босқичма- босқич жорий қилинишини ҳисобга

олиб, болаларни эмлаш дастурини такомиллаштириш зарур. Миллий эмлаш тақвими асосида контингентнинг камида 97 фоизини қамраб олган профилактик вакцинация қилиш кўлами кенгайтирилади.

Йил давомида мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари ва ўқувчиларнинг 6,6 миллионга яқини чуқурлаштирилган тиббий кўрикдан ўтказилади, таркибида ёд моддаси бўлган дори-дармонлар воситасида соғломлаштирилади. Қишлоқларда яшайдиган оналарнинг репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш мақсадида 400 минг нафар ҳомиладор аёл махсус поливитаминлар билан бепул таъминланади.

“Соғлом бола йили” Давлат дастурида мактабгача таълим муассасаларининг моддий-техник базасини босқичма-босқич мустаҳкамлаш, шу жумладан, уларни тубдан таъмирлаш ва жиҳозлаш, янгиларини қуришга йўналтирилган аниқ вазифалар белгиланган. Болаларни мактабга тайёрлаш бўйича мутлақо янги дастурларнинг ишлаб чиқиши ва жорий этилиши белгиланган бўлиб, уларда болаларнинг ақлий, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожланиши кўзда тутилган. “Баркамол авлод” болалар марказларини шакллантириш дастурининг амалга оширилиши жараёнида 66 шундай марказлар тубдан таъмирланади ва жиҳозланади. Бу болаларни ижодга, шу жумладан, техник ижодий ишларга янада кенг жалб қилишга кўмаклашади.

Бошланғич синфларда ўқитиш сифатини янада кўтариш чоралари белгиланган. Жумладан, 1-4 синф ўқувчилари учун ўқув дастурлари ва дарсликларнинг қайта кўриб чиқиши, шунингдек, ўқитувчилар учун тегишли услубий қўлланмалар ишлаб чиқиши назарда тутилган.

2014/2015 ўқув йилида 2,6 миллион ўқувчи 575 номдаги 25 миллион нусха дарсликлар ва ўқув-услубий қўлланмалар билан таъминланади.

“Миллий умумтаълим электрон кутубхона” лойиҳасининг амалга оширилиши ҳам болаларнинг интеллектуал ривожланишига кўмаклашади. Лойиҳада турли билим олишга оид ва ўқув материалларини электрон форматга ўтказиш маркази, мултимедиа ахборот ресурслари маркази, шунингдек, интеграциялашган ахборот-кутубхона тармоғи ташкил этилиши, Ўзбекистондаги барча ахборот-кутубхона муассасаларининг 2020-йилгача ушбу тармоққа уланиши мўлжалланган.

Мамлакатимизда ота-она меҳридан маҳрум ва имконияти чекланган болаларга алоҳида ғамхўрлик кўрсатиб келинмоқда. 2015-2017-йилларда Меҳрибонлик уйлари,

ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар ва мактабгача тарбия муассасаларининг моддий-техник базасини босқичма-босқич мустаҳкамлаш, ривожланган давлатларнинг илғор тажрибасини ҳисобга олган ҳолда ўқув-тарбия жараёнини тубдан такомиллаштириш чоралари кўрилади.

Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, биз таянчимиз ва суянчимиз, ғуруримиз ва ифтихоримиз бўлмиш болаларимизга, фарзандларимизга ишонч билан, ҳурмат-эътибор билан қарашни келажагимизга бўлган ишонч, миллатимизга, халқимизга бўлган ҳурмат-еҳтиром ифодаси, деб биламиз.

“Соғлом бола йили” Давлат дастури бунинг яна бир ёрқин тасдиғидир. Давлат дастури доирасида амалга ошириладиган тадбирларга 4 509,2 миллиард сўм ва 302,9 миллион доллар миқдорида маблағ йўналтирилади. Мазкур дастурнинг бажарилиши мамлакатимиз учун асосий мақсади инсон ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга қаратилган кенг кўламли ислохотлар йўлида навбатдаги муҳим қадам бўлади.

Кейинги пайтларда айрим мўтаассиб оилалар диний билимлар бериш билан чекланиб, фарзандларини мактабларга юбормаётган ҳолатлари кўзга ташланмоқда. Ёки баъзи бир ота-оналар болаларини ўқишга юбормай, машина ювиб, арава тортиши, турли ишларни бажариб пул топиб келишга мажбур қилмоқдалар. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 64- моддасида "Ота-оналар Ўз фарзандларини вояга етгунларига қадар боқиш ва тарбиялашга мажбурдирлар", деб ёзиб қўйилган. 66-моддасида эса "Вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурдирлар"⁴⁸, деб кўрсатилган.

Демак, 18 ёшга қадар ота-она фарзандига сени боқолмайман, кийим-кечак олиб беролмайман, ўқита олмайман, дейишга умуман ҳаққи йўқ. Ота-она фарзандни жуда катта масъулиятни бўйнига олиб дунёга келтиради. Ушбу масъулиятни бола вояга етгунга қадар ҳис қилиши керак, акс ҳолда МФЙ, ҳуқуқ-тарғибот органлари уни эсига солиб қўйиши ўринли. Фарзанд ота-она олдидаги бурчини бажариши учун, авваламбор, ота-она фарзандларини Аллоҳ томонидан берилган бебаҳо омонат деб билиб, уларга меҳр бериши, тарбиялаши, билим олиши ва ҳунар ўрганиши учун шарт- шароит яратиши лозим.

⁴⁸Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Т., "Ўзбекистон" 2009 й., 12-13 бетлар.

Маҳаллаларда ҳеч қандай носоғлом ғоялар таъсирига тушмаса-да, лекин анчагина мўтаассиб, яъни динга мойиллиги юқори бўлган оилалар ҳам мавжуд. Бундай оилалар билан алоҳида шуғулланиш жоиз. Кўп ҳолларда мўтаассиб фуқаролар орасида ўзи билмаган ҳолда турли оқимлар таъсирига тушиб қолаётганлар йўқ эмас. Шундай оила ёшлари билан кўпроқ, суҳбатда бўлиш, кўнглига йўл топишга ҳаракат қилиш зарур. Кўп ҳолларда мазкур оилаларнинг ёш қизлари орасида хижоб кийиб, юзини тўлалигича тўсиб юриш урфга айланмоқда. Юзини нима учун тусиб юрганини сўрасангиз, ўзлари ҳам аниқ, билишмайди. Фақат ота-оналари айтгани учун юзини беркитаётганини айтишади. Бу эса ташқи кўринишдан, яъни зоҳирий тарафдан ўта тақводорга ўхшагани билан "Куръони Карим"нинг мазмун-моҳиятини тушуниб етмаганидан далолат. Чунки "Куръони Каримда ёш қизларни юзини тўлалигича беркитсин, деган оят йўқ. Шу нуқтаи назардан хижоб кийиб, юзини тўлалигича беркитган ёш қизларни нима сабабдан ўраниб, бурканиб юриш сабабларини ўрганиб, таҳлил қилишга ҳаракат қилдик. Шунга кўра Бундай ёш қизларни қуйидаги гуруҳларга ажратиш мумкин.

- Турли дини – сиёсий оқимлар таъсирига тушган ёш қизлар;
- Мўтаассибликка ружу қўйган аёлларнинг қизлари;
- Оталари шундай юришга мажбур қилаётган ёш қизлар;
- Хижоб кийган, юзини беркитган аёлларга тақлид қилаётган ёш қизлар;
- Азадор (Оиласида ўзига яқинроқ кишиси вафот этган) аёллар;

Маҳалла маслаҳатчиси ўз фаолияти давомида маҳалла имоми билан яқин ҳамкорликни йўлга қўймоғи лозим. Бу ўз ўрнида маслаҳатчига маҳалла имомининг фаолиятини назорат қилиш учун шароит яратади. Маҳаллаларда ташкил қилинадиган тадбирларга маҳалла имомиларини (тадбирдан олдин маҳалла маслаҳатчиси имом билан қайси мавзуда нималар ҳақида гапиришини келишиб олади), жалб қилиниши керак.

Ёшлар ўртасида маҳалла имомининг обрўси баланд у маҳаллада норасмий лидер ҳисобланади. Маҳалла ёшлари имомининг айтган гапларига ишонади ва қулоқ солади. Бу ҳолатдан маҳалла маслаҳатчиси ўз ўрнида самарали фойдаланиши мумкин.

Маҳалла имоми ва фаоллари маҳаллада ёшлар билан давра суҳбатлари олиб бориши керак. Давра суҳбатлари фақатгина маърузалардан иборат бўлиб қолса, уй бекалари зерикиб қолишлари мумкин. Шу сабабли ёшлар билан келишган ҳолда давра саҳбати ҳар ойда бир маротаба мусиқа садоси-ю бир пиёла чой устида кўринишида ташкил қилиниб, унга ўша

маҳаллада яшовчи ҳуқуқшунос ёки сиёсатшунос, эл севган шоира ва хаваскор санъаткорлар ҳам жалб қилинса нур устига аъло нур бўлур эди. Бу эса ўз ўрнида ёшларга ҳуқуқий, сиёсий билимлардан сабоқ, маънавий озуқа олишларига ёрдам бериши табиий.

Маслаҳатчининг ўзи ёшлар ўртасида мавжуд муаммоларни ҳал қилишга кўмак берадиган "Қуръони Карим"нинг сура ва оятларидан, ҳадислардан ўринли фойдаланиб суҳбатлар ўтказиши лозим. Учта, тўртта келин олган, акли расо кишилар келин олиш, қиз чиқариш арафасида турган кишилар ўртасида ўз тажрибалари билан ўртоқлашиши ўринли. Шунингдек, турли диний оқимларнинг асл мақсадларини фожя этувчи, диний экстремистик оқимлар таркибига кириб қолган ёшларнинг судланиш жараёни, қамоқдаги ҳолати акс эттирилган, одам савдоси билан шуғулланувчи кимсалар қўлига тушиб қолган ёшлар тўғрисидаги, энг муҳими, фуқаролар учун тарбиявий аҳамиятга эга бўлган фильмлар (дисклар) намойиш этилиши жоиз.

Маҳаллада маросимларнинг ихчам ва замонавий, албатта кенг аҳоли манфаатларини ҳисобга олган ҳолда ташкил этилишига эришиш мақсадида маслаҳатчи ўтказилаётган тўй, маъракаларни назорат қилиши керак.

Авваламбор, маслаҳатчи Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини, Ўзбекистон Республикаси "Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида"ги қонунини, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Давлат ва ижтимоий қурилишда хотин-қизларнинг ролини ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги Фармони мазмун-моҳиятини чуқур ўрганиб, уни ҳаётга жорий этишда фаоллик кўрсатмоғи лозим. Шунингдек, ислом диний сиёсий-оқимлар, уларнинг ўз олдига қўйган мақсад ва вазифалари, зарарли оқибатлари ислом динининг муқаддас китоби "Қуръони Карим", ҳадисларни ўқиб ўрганиб чиқишлари фойдадан ҳоли эмас.

Хулоса

Мазкур ишда Маҳалла институтлари ва уларнинг унсурларининг келиб чиқиши ва юксак манавиятли баркамол шахсни тарбиялаш билан боғлиқ илмий методологик манбаларни ўрганиш, таҳлил, этиш ва умумлаштириш асносида Ўзбекистонда

Фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари институтларини янада ривожлантиришда эътиборга олишга молик бўлган қуйидаги хулосалар келинди:

- ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ МУСТАҚИЛЛИКНИ ЭЪЛОН ҚИЛИНИШИ билан маҳалла ўзини қадимий, анъанавий-ҳуқуқий мақомларига эриша бошлади. Шу билан бирга давлат ва унинг органлари томонидан фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқаришнинг ҳуқуқий мақомини мустаҳкамлаш, маҳалла, қишлоқ, овул ва шаҳарча фуқаролар йиғинларини фуқаролик жамиятининг асосий институтига айлантиришга доир чуқур ислоҳотлар амалга оширилди;

“-тегишли ҳудуд аҳолисини бирлаштириш, барча фуқароларнинг манфаатларини ифодалаш, уларни давлат, жамоат ишларини бошқаришга кенг жалб этиш

- тегишли ҳудудда иқтисодий ва ижтимоий ривожланишни таъминлашга кўмаклашиш ;

-давлат , хўжалик ва ижтимоий –маданий қурилиш бўйича республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган бошқа масалаларни муҳокама қилишда иштирок этиш;

-қонунчилик, ҳуқуқ-тартиботини ва фуқароларнинг ҳавфсизлигини таъминлашда иштирок этиш

Мамлакатда ижтимоий барқарорликни таъминлаш зарурати, мавжуд анъанавий институтларнинг (оила, маҳалла, таълим ва тарбия муассасалари ва бошқалар), бу борадаги фаоллигига эришиш ҳамда уларнинг ривожланишини етарли даражада қўллаб-қувватлашни тақозо этмоқда. Мамлакатда ижтимоий-иқтисодий эркинлаштиришнинг муҳим йўналишларидан бири бўлган - жамиятнинг аъзоларининг юксак маънавиятли комил инсон идеалини шакллантириш вазифаси айнан шу институтлар иштирокида амалга оширилиши мақсадга мувофиқдир.

Мамлакатда туб сиёсий ислоҳотларни, авваламбор, жамият ҳаётини кенг кўламли эркинлаштиришни оғишмай амалга ошириш - қонун устуворлигига асосланган фуқаролик жамиятини барпо этишнинг зарур шартларидан биридир. Ушбу демократик ўзгаришлар қонунийликка асосланган ижтимоий адолатни, пировард натижада, жамият ҳаётининг асосий мезони ва қонидасига айлантиришга қаратилиши лозим. Бу борада фуқароларнинг ижтимоий-сиёсий-ҳуқуқий ва маънавий нуқтаи назардан юқори даражада бўлиши ҳал қилувчи аҳамиятга эгадир.

Бунга эришишнинг энг мақбул йўлларида бири ўсиб улғайиб келаётган ёш авлодни юксак маънавиятли баркамол шахс этиб тарбиялашдир. Биз мазкур диссертация ишида

юқорида келтириб ўтилган фикрлардан келиб чиқиб, бир қатор амалий тажрибалар асносида таклифлар ва тавсияларни бериб ўтамиз.

Улар қуйдагилардир;

- Ёш авлодни юксак маънавиятли баркамол шахс этиб тарбиялашда жойларда фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари ҳудудида маҳалла тарихига оид ҳамда маҳалла ўрамада яшаган ҳалқимиз орасида юксак обрў- эътиборга эга бўлган кишиларни ҳаёт йўлига бағишланган экспонатлар билан жиҳозланган қишлоқ музейларини ташкил этиш,

- Ҳар бир қишлоқ фуқаролар йиғинларида бир дондан бадий адабиётлар кутубхонаси, интернет кулбаларини ташкил этиш ва унда назоратни амалга ошириш учун малакали педагогларни жалб этиш,

- Маҳаллаларда истиқомат қилувчи аҳолига оилавий ва шахсий масалаларда яқиндан ёрдам берувчи малакалий психолог мутахассисларни жалб этиш,

- Ҳар бир қишлоқ фуқаролар йиғинларида аёллар ва хотин-қизлар спортини ривожлантиришга қаратилган спорт комплексларини қуриш,

- Маҳаллий аҳоли орасидан тузиланган, иқтисодчилардан иборат “Маслаҳат марказларида” ҳар ойда камида бир марта маҳалла ёшларига тадбиркорлик фаолияти билан шуғуланиш учун кўрсатма ва тавсиялар бериш, аҳолини ишсиз қатламини кредит маблағларини олиш ва ундан фойдаланишда амалий кўмак бериш,

- МФЙ лар жойлашган бинода ёки унга яқин бўлган жойда прафилактика (ҲООП) инспекторларини расмий биноларини жойлаштириш,

Юқоридаги билдирилган хулосалар ҳамда тавсиялар юксак маънавиятли баркамол авлод шакллантиришда маҳалла институтини нуфуздан унумли фойдаланиш имкониятини яратиб беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Т. 1. - Т.: Ўзбекистон, 1996. - 364 б.
2. Каримов И.А. Биздан озод ва обод ватан қолсин. Т. 2. - Т.: Ўзбекистон, 1996. - 380 б.

- 3.Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Т. 3. - Т.: Ўзбекистон, 1996. -366 б.
- 4.Каримов И.А. Бунёдкорлик йўлидан Т. 4. - Т.: Ўзбекистон, - 349 б.
- 5.аримов И.А. Янгича фикрлаш ва ишлаш - давр талаби. Т. 5. - Т.: Ўзбекис-тон, 1997. - 384 б.
6. Каримов И.А. Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. Т. 6. - Т.: Ўзбе-кистон, 1998. -429 б.
- 7.Каримов И.А. Биз келажагимизни ўз қўлимиз билан қураимиз. Т.7. - Т.: Ўзбе-кистон, 1999. -413 б.
8. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз Т. 8. - Т.: Ўзбекистон, - 525 б.
9. Каримов И.А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз мас ҳулмиз. Т. 9. -Т.: Ўзбекистон, 2001.- 439 б.
- 10.Каримов И.А. Хавфсизлик ва тинчлик учун қурашмоқ керак. Т. 10.-Т.: Ўзбекистон, 2002. - 432 б.

ИИ. Норматив - ҳуқуқий ҳужжатлар

- 1.Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -Т. :Ўзбекистон, 2008.- 40 б.
4. “Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 1997 йил 29 авг. Қарори // Ўзбе-кистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1997. №9. 227-модда. 21-34 б.
5. “Республика “Маҳалла” хайрия жамғармасини ташкил этиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 12 сент. Фармони // Халқ сўзи. 1992 й. 12 сент.
- 6.“Республика “Маҳалла” хайрия жамғармасига маблағ ажратиш тўғрисида” ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 й. 8 окт. Фармони. // Халқ сўзи. 1992. 8 окт.
- 8.“Республика “Маҳалла” хайрия жамғармаси фаолиятини ташкил этиш масалалари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1992 йил 17 окт. №480-сонли Қарори // Халқ сўзи.1992 й. 17 окт.

ИИИ. Махсус адабиётлар

- Бойдадаев М. Фуқаролик жамияти ва давлат бошқарувининг долзарб муаммолари. - Т.: ТДЮИ, 2003. - 52 б.
- Бойдадаев М. Ўзбекистон Республикасида давлат бошқаруви тизими шакл-ланиши ва ривожланишининг ҳуқуқий асослари.-Т.:Академия, 1999. 184 б. 367б.
- Миролимов Ш. Маҳалла меҳри - Т.: Наврўз 1994. - 96 б.
- Муқимов З. Ўзбекистон давлат ва ҳуқуқ тарихи.-Т.: Зарафшон, 1998.- 312 б.
13. Маҳмудбеков Ш. Маҳалла ёки ўзини ўзи бошқариш органларини бугунги кунда фаолиятининг асосий тамойиллари ва йўналишлари // Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари.2001. №1. 17-22 б.
 14. Мўминов С. Безовта маҳалла //Фидокор. 2002 й.4 фев.
 15. Рахмонов Р. Истиқлол ва маҳалла // Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқ-лари.2001. №1. 4-11 б.
 16. Одилқориев Х. Конституция ва фуқаровий жамият. Ҳуқуқ-Право-Law. №4. 2000.
 18. Саидов А.Х. Фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлида. // Халқ сўзи. 2002 й. 11 сент.

19. Саидов А.Х. Маҳалла умумий уйимиз. // Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқ-лари, 2003. №1. 7-9 б.

20. Саидов А.Х. Маҳалла ва ўзини ўзи бошқариш органлари: эркинлаш-тириш ва замонавийлаштириш // Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. 2001. №1. 11-17 б.

21. Саидов А.Х. Конституция и развитие гражданского общества в республике Узбекистан . Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. 2008. № 1-2. 22-29 с.

22. Саидов А.,Рахмонов Р. Обод, эркин маҳалла - адолатли, халқчил жамият таянчи // Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. 2003. №3. 38 б.

23. Саидова Х. Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш ҳуқуқининг долзарб муаммолари.// Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. 2007. №2. 15-20 б.

25. Сувонқулов М. Ниёзов А. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ҳуқуқий мақоми // Қонун ҳимоясида, 5(77), 2002. 13-16 б.

26. Сувонқулов Ж.А. Конституцияни ўрганиш – давр талаби.// Конституция – демократик сайловлар кафолати. Юриспруденция йўналишидаги магистрант ва бакалавр талабаларнинг илмий - амалий анжумани материаллари. Т.: ЎзМУ, ҳуқуқшунослик факултетети. 2008. - 161 б.

Интернет сайт ва

1. www.tdpu.uz
2. www.ZiUonet.uz
3. www.edu.uz